

УДК 343.9.01

DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2023.4.16>

Ободов Н. А.,
здобувач вищої освіти II курсу
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана

Беспаль О. Л.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного та міжнародного права
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана

СТАН ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ У 2020–2022 РОКАХ (ОКРЕМІ КІЛЬКІСНО-ЯКІСНІ ПОКАЗНИКИ)

Анотація. Дана наукова стаття присвячена висвітленню кількісно-якісних показників злочинності в Україні у 2020–2022 роках та їх аналізу, з урахуванням науково-емпіричних методів. Аналіз стану злочинності в Україні здійснюється з використанням статистичної інформації про кількість кримінальних правопорушень за певний період часу (місяць, квартал, рік). Втім, лише порівняння кількісних показників кримінальних правопорушень за певні звітні періоди, не дасть можливості отримати більш деталізовану об'єктивну інформацію про криміногенну ситуацію в країні, а тому використання кількісних та якісних показників злочинності, як структура, характер та географія злочинності, набуває особливо важливого значення.

На основі статистичних даних Офісу Генерального прокуратура, наведено показники злочинності за 2020–2022 рр., де подано динаміку злочинності, в тому числі за ступенем тяжкості, видом поселення, формою вини, також проаналізовано показники окремих насильницьких злочинів. Зазначена інформація подана, в тому числі, у виді таблиць. Окреслено криміногенні наслідки, пов'язані з повномасштабним вторгненням росії на територію України, а також вплив змін та доповнень до Кримінального кодексу України на криміногенну ситуацію, визначено можливі детермінанти кількісно-якісних змін. Зроблено загальний висновок, що протягом останніх трьох років (2020–2022 рр.) показники переважно мали тенденцію до зменшення, однак з початком широкомасштабної війни дані за 2022 р. з багатьох видів кримінальних правопорушень в рази збільшились (серед яких злочини проти основ національної безпеки; кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку; військові кримінальні правопорушення). На основі проведеного дослідження висунуто пропозиції щодо запобігання кримінальним правопорушенням на загальносоціальному, спеціально-кримінологічному та індивідуальному рівнях. Запропоновані варіанти запобігання злочинності в майбутньому, зменшення кількості правопорушень, де враховано міжнародний досвід протидії та зменшенню кількості злочинних проявів суспільства, зважаючи на європейську інтеграцію України.

Ключові слова: злочинність, кількісні показники злочинності, якісні показники злочинності, географія злочинності, структура злочинності.

Obodov N. A., Bespal O. L. The state of crime in Ukraine in 2020–2022 (separate quantitative and qualitative indicators)

Abstract. This scientific article is devoted to the coverage of quantitative and qualitative indicators of crime in Ukraine in 2020–2022 and their analysis, taking into account scientific and empirical methods. Analysis of the state of crime in Ukraine is carried out using statistical information on the number of criminal offenses for a certain period of time (month, quarter, year). However, only the comparison of quantitative indicators of criminal offenses for certain reporting periods will not provide an opportunity to obtain more detailed objective information about the criminogenic situation in the country, and therefore the use of quantitative and qualitative indicators of crime, such as the structure, nature and geography of crime, becomes especially important.

Based on the statistical data of the General Prosecutor's Office, crime indicators for 2020–2022 are given, where the dynamics of crime are presented, including by degree of severity, type of settlement, form of guilt, and indicators of individual violent crimes are also analyzed. The specified information is presented, including, in the form of tables. The criminogenic consequences associated with the full-scale invasion of Russia on the

territory of Ukraine are outlined, as well as the impact of changes and additions to the Criminal Code of Ukraine on the criminogenic situation, possible determinants of quantitative and qualitative changes are determined. A general conclusion was made that during the last three years (2020–2022), the indicators mainly tended to decrease, but with the beginning of a large-scale war, the data for 2022 for many types of criminal offenses increased several times (including crimes against the foundations of national security; criminal offenses against peace, human security and international legal order; military criminal offences). On the basis of the conducted research, proposals were put forward for the prevention of criminal offenses at the general social, special criminological and individual levels. Proposed options for preventing crime in the future, reducing the number of offenses, taking into account the international experience of countermeasures and reducing the number of criminal manifestations of society, taking into account the European integration of Ukraine.

Key words: *crime, quantitative indicators of crime, qualitative indicators of crime, geography of crime, structure of crime.*

Постановка проблеми. Держава Україна відповідно до положень Основного Закону взяла на себе обов'язок здійснювати захист найвищих соціальних цінностей: життя та здоров'я людини і громадянина [1]. Це передбачає прямий обов'язок держави забезпечити право на життя тих, хто перебуває під її юрисдикцією, зокрема, через схвалення ефективних норм кримінального права, спрямованих на запобігання вчиненню кримінальних правопорушень проти особи.

Можемо стверджувати, що питання захисту населення від виявів злочинності є одним із першочергових завдань на будь-якому етапі розвитку держави.

Злочинність супроводжує людство впродовж всієї історії його розвитку, при цьому чітко прослідковується закономірна обумовленість її змінення від різних соціально-економічних чинників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Оцінка злочинності з використанням кількісних та якісних показників є одним із основних завдань кримінології. Проблема дослідження і визначення кількісних показників злочинності і різних її проявів знаходила своє вирішення у наукових працях таких вчених, як Ю.В. Александров, А.М. Бабенко, О.М. Бандурка, А.Б. Блага, В.В. Голіна, Б.М. Головкін, О.М. Джужа, В.М. Дрьомін, А.П. Закалюк, А.Ф. Зелінський та багатьох інших.

Мета статті – здійснити аналіз сучасного стану злочинності в Україні протягом останніх трьох років (2020–2022 рр.) за допомогою аналізу її кількісних і якісних показників

Виклад основного матеріалу. В Україні криміногенна ситуація нині залишається стабільно напруженою та ускладнюється через низку взаємопов'язаних зовнішніх і внутрішніх

обставин політичного, військового, економічного, соціального, правового, організаційно-управлінського та суто сучасного характеру, серед яких: військова агресія російської федерації; бойові дії в країні, втрата контролю за частиною території та державного кордону, і, як наслідок їх перебування за правовим полем України; посилення міграційних процесів, пов'язаних з переміщенням населення з окупованих регіонів, низький рівень його соціальної адаптації та облаштування; кризові явища в економіці тощо.

Злочинність як соціальне явище, що виявляється як статистична сукупність злочинів, вчинених на певній території за певний період часу, має низку ознак, які відсутні у злочині, як індивідуальному акті поведінки. Ці ознаки відображаються низкою показників. Найчастіше у науковій та практичній діяльності використовуються такі показники злочинності, як її стан (обсяг), коефіцієнт інтенсивності (рівень), динаміка, структура, географія [4, с. 56–57].

Якісні показники злочинності характеризують внутрішню структуру сукупності облікованих злочинів та осіб, які їх вчинили. *Структура злочинності* – це внутрішньо властива їй ознака, яка розкриває якісно різні групи або види злочинів, з яких вона складається, вчинені за певний період часу на певній території. Структура виразно говорить про те, що собою являє злочинність у конкретних умовах, якою є якість цього явища. Основним показником структури злочинності є частка (питома вага) окремих груп або видів злочинів відносно їх загальної кількості [4, с. 58].

У науковій та практичній діяльності залежно від обраного критерію, виділяються різні види структури злочинності. За часом

злочинність можна розподілити по годинах доби, днях тижня, порах року [4, с. 59].

Залежно від ступеня суспільної небезпеки кримінальних правопорушень можна побудувати структуру злочинності, а саме: особливо тяжкі, тяжкі, нетяжкі, кримінальні проступки [2].

Показники злочинності тісно пов'язані між собою. Зміна хоч одного з них в цілому, або в окремі частині веде до зміни характеристик злочинності взагалі. В таблиці 1 наведено показники кількості облікованих кримінальних правопорушень в Україні за ступенем тяжкості за останні 3 роки (2020–2022 рр.).

Згідно із наведеними статистичними даними, простежується зменшення загальної кількості правопорушень у період 2021 р., порівняно з 2020 р., а саме – на 10,9%, проте у 2022 р., порівняно з попереднім звітним періодом, має місце збільшення на 12,8%. Особливу увагу слід звернути на показники особливо тяжких злочинів, де має місце збільшення злочинів з 13 199 випадків у 2020 році до 105 559 – у 2022 році, що на 669,8% більше.

Аналізуючи динаміку особливо тяжких та тяжких злочинів (рис. 1) [3] ми бачимо їх коливання. Тобто, у трирічний період (2020–2022 рр.) кількість облікованих кримінальних правопорушень має хвилеподібні показники – падіння, а потім приріст. Вважаємо головним фактором впливу на криміногенну ситуацію в Україні стало повно-

масштабне збройне вторгнення російської федерації на територію України, яке розпочалося 24 лютого 2022 р., що в сукупності вкрай негативно позначилися на всіх сферах життєдіяльності суспільства.

Крім рівня, динаміки і структури злочинності, у кримінології існує поняття *територіальної структури або географії злочинності*, коли за ціле береться загальна кількість злочинів, вчинених в певній територіальній одиниці (країні, області, місті, районі), а за частину – кількість злочинів, учинених у менших територіальних одиницях, з яких вона складається [4, с. 59].

Так, важливою складовою в дослідженні кількісно-якісних показників злочинності є її географія. В таблиці 2 наведено розподіл кримінальних правопорушень за видом поселення в Україні у період 2020–2022 рр.

Аналізуючи показники таблиці 2, бачимо певне зменшення: хоча у селищах міського типу, в сільській місцевості та за межами населених пунктів є незначний приріст. Вагомим є значне зменшення кількості правопорушень у громадських місцях, що пов'язане із введенням воєнного стану, комендантських годин, а також з обмеженнями в продажі алкогольних напоїв. Вважаємо, що повітряні тривоги, які оголошувались по всій території держави, також посприяли зменшенню кількості вчинення даної категорії кримінальних правопорушень, оскільки в цей час люди нама-

Таблиця 1

Кількість облікованих кримінальних правопорушень в Україні за ступенем тяжкості в 2020–2022 рр. [3]

	2020 рік	2021 рік	2022 рік
Усього кримінальних правопорушень	360 622	321 443	362 636
щодо попереднього року, %	-	-10,9	+12,8
особливо тяжких злочинів	13 199	12 108	105 559
частка у структурі, %	3,7	3,8	29,1
щодо попереднього року, %	-	-8,3	+771,8
тяжких злочинів	125 165	111 955	125 656
частка у структурі, %	34,7	34,8	34,7
щодо попереднього року, %	-	-10,6	+12,2
нетяжких злочинів	53 141	94 106	57 064
частка у структурі, %	14,7	29,3	15,7
щодо попереднього року, %	-	+77,1	-39,4
кримінальних проступків	98 283	100 707	73 543
частка у структурі, %	27,3	31,3	20,3
щодо попереднього року, %	-	+2,5	-27,0

галися не перебувати в громадських місцях, особливо, де є велике скупчення населення.

Для розуміння тенденцій злочинності, її розвитку та спрямування, віань, які панують у суспільстві, варто дослідити певні види насильницьких кримінальних правопорушень, як одних з найнебезпечніших криміногенних проявів у суспільстві.

В результаті аналізу показників насильницьких кримінальних правопорушень, які були скоєні за 2020–2022 роки можемо відзначити наступне:

1. Тенденцію до збільшення умисних вбивств за ст. 115 ККУ з 3809 (за 2020 р.) до 4230 випадків у 2021 р. і до 22083 у 2022 р., тобто кількість кримінальних правопорушень за обліковий період в цілому збільшилась більше ніж у 5 разів.

2. Натомість, кількість умисних тяжких тілесних ушкоджень, передбачених ст. 121 ККУ, навпаки, зменшилась: з 1703 до 1502 за весь аналізований період.

3. За кількістю умисних середньої тяжкості тілесних ушкоджень (ст. 122 ККУ) також

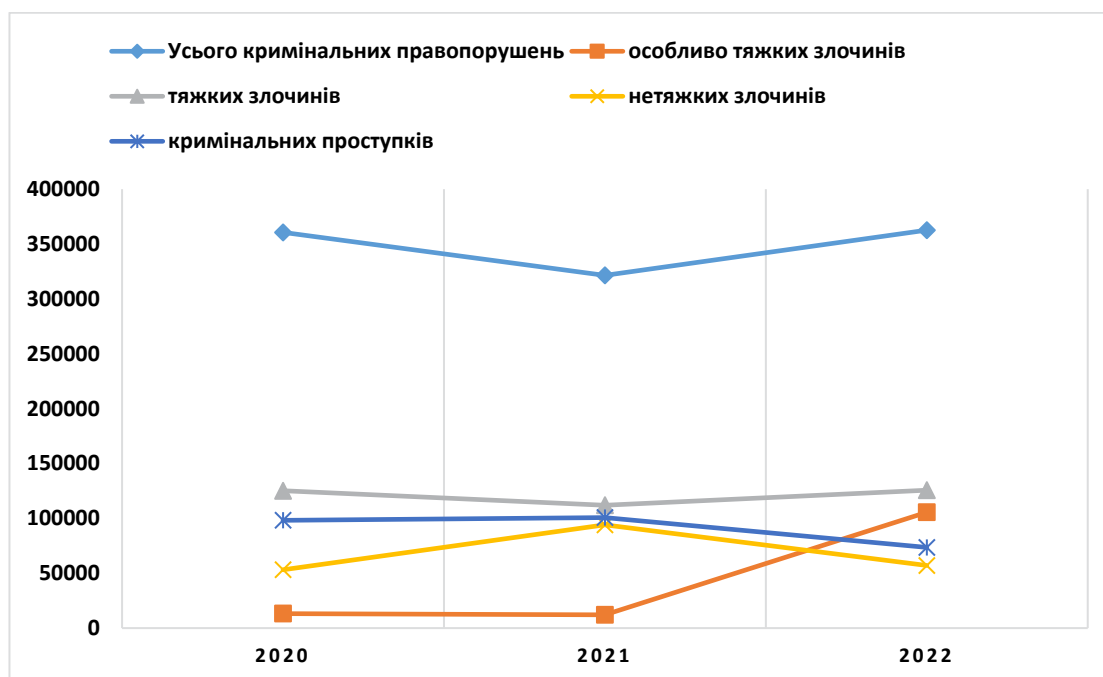

Рис. 1

Джерело: складено авторами за [3]

Таблиця 2

Розподіл кримінальних правопорушень за видом поселення в Україні (2020–2022 рр.) [3]

	2020 рік	2021 рік	2022 рік
Усього кримінальних правопорушень у містах та селищах міського типу	276 866	247 842	268 858
частка у структурі, %	76,8	77,1	74,1
щодо попереднього року, %	-	-10,5	+8,5
в сільській місцевості	75 330	65 476	83 291
частка у структурі, %	20,9	20,4	23,0
щодо попереднього року, %	-	-13,1	+27,2
за межами населених пунктів	6 769	6 297	9 316
частка у структурі, %	1,9	2,0	2,6
щодо попереднього року, %	-	-7,0	+47,9
у громадських місцях	48 749	40 749	29 816
частка у структурі, %	13,5	12,7	8,2
щодо попереднього року, %	-	-16,4	-26,8

**Кількість облікованих окремих кримінальних правопорушень в Україні
за формою вини [3]**

	2020 рік	2021 рік	2022 рік
умисне вбивство, ст. 115 ККУ	3809	4230	22083
<i>частка у структурі, %</i>	1,1	1,3	6,1
<i>щодо попереднього року, %</i>	-	+10	+80,8
умисне тяжке тілесне ушкодження, ст. 121 ККУ	1703	1601	1502
<i>частка у структурі, %</i>	0,5	0,5	0,4
<i>щодо попереднього року, %</i>	-	-6,4	-6,6
умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження, ст. 122 ККУ	3248	3162	2019
<i>частка у структурі, %</i>	0,9	1,0	0,6
<i>щодо попереднього року, %</i>	-	-2,7	-56,6
умисне легке тілесне ушкодження, ст. 125 ККУ	21741	19155	13238
<i>частка у структурі, %</i>	6,0	6,0	3,7
<i>щодо попереднього року, %</i>	-	-13,5	-44,7
побої і мордування, ст. 126 ККУ	1298	1303	1011
<i>частка у структурі, %</i>	0,4	0,4	0,3
<i>щодо попереднього року, %</i>	-	+0,4	-28,9
зґвалтування, ст. 152 ККУ	393	406	250
<i>частка у структурі, %</i>	0,1	0,1	0,1
<i>щодо попереднього року, %</i>	-	+3,2	-62,4

можемо прослідкувати тенденцію до зменшення: з 3248 випадків (за 2020 р). до 2019 – у 2022 р.

4. Щодо умисних легких тілесних ушкоджень (ст. 125 ККУ) можемо стверджувати, що спостерігається тенденція до зменшення, проте, враховуючи частку у структурі, бачимо, що за 2020 та 2021 частка залишається сталою, незважаючи на кількісне зменшення, проте у 2022 році вже зменшилась як частка, майже в два рази, так і кількість.

5. Щодо кількості побоїв та мордувань (ст. 126 ККУ) бачимо хвилеподібні зміни, якщо у 2021 році було незначне збільшення кількості, проте без зміни частки у загальній кількості правопорушень, можемо говорити про певне, хоча і незначне, зменшення цього виду правопорушень у 2022 році.

6. Кількість зґвалтувань (ст. 152 ККУ) також відзначена незначним приростом – на 3,2% у 2021 р. та падінням – 62,4% у 2022 р. хоча частка у загальній кількості не змінилась.

Отже, загалом, по країні в період 2020–2022 рр., простежується зменшення насильницьких кримінальних правопорушень, виключення складають умисні вбивства, кількість яких збільшилась на 80,8%. Вважаємо, що збільшення деяких категорій та

окремих видів кримінальних правопорушень прямо або опосередковано пов'язано з широкомасштабною війною та її наслідками. Таке зростання відбулося внаслідок кваліфікації за цими статтями майже всіх випадків загибелі людей внаслідок російської агресії, тому відповідно маємо суттєве зростання кількості умисних вбивств. Разом з тим, слід пам'ятати й про латентну природу окремих кримінальних правопорушень, зокрема, йдеться про зґвалтування, які в силу різних причин мають високий ступінь латентності та й, загалом, в умовах широкомасштабної війни, окупації певних територій деякі кримінальні правопорушення залишаться нерозкритими.

Безумовно, фактором який вплинув на життя населення України, більшість сфер життя та, однозначно, на криміногенну ситуацію в країні, в період 2020–2022 років є повномасштабне вторгнення РФ, яке відбулося 24 лютого 2022 року. В таблиці 4 зазначені основні групи правопорушень, по розділам Кримінального кодексу України, в яких відбулося значне збільшення, пов'язане зі вторгненням.

Аналізуючи дані таблиці 4, ми бачимо, що кількість облікованих кримінальних правопорушень, пов'язаних з військовим вторгненням

**Кількість облікованих кримінальних правопорушень,
пов'язаних з військовим вторгненням на територію держави [3]**

	2020 рік	2021 рік	2022 рік
злочини проти основ національної безпеки України	414	520	17422
<i>частка у структурі, %</i>	<i>0,1</i>	<i>0,2</i>	<i>4,8</i>
<i>щодо попереднього року, %</i>	<i>-</i>	<i>+25,6</i>	<i>+3250,4</i>
військові кримінальні правопорушення	4055	3037	13753
<i>частка у структурі, %</i>	<i>1,1</i>	<i>0,9</i>	<i>3,8</i>
<i>щодо попереднього року, %</i>	<i>-</i>	<i>-25,1</i>	<i>+352,9</i>
кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку	346	253	62127
<i>частка у структурі, %</i>	<i>0,1</i>	<i>0,1</i>	<i>17,1</i>
<i>щодо попереднього року, %</i>	<i>-</i>	<i>-26,9</i>	<i>+24456,1</i>

на територію держави Україна, а саме злочини проти основ національної безпеки, військові кримінальні правопорушення, кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку за 2022 р. істотно збільшилась, порівняно з 2020 та 2021 роками, з чого можна зробити висновки про прямо пропорційний вплив широкомасштабної війни на криміногенну ситуацію.

Так, показники злочинів проти основ національної безпеки за обліковий період збільшились на четвертину (з 414 у 2020 році до 520 у 2021 році), проте частка у загальній кількості залишилася досить малою. Суттєве зростання відбулося у 2022 р. (+3250,4%), причому у загальній структурі частка злочинів проти основ національної безпеки становила 4,8%.

Кількість військових злочинів з 2020 до 2021 поступово зменшувалась, проте у 2022 році відбулось зростання.

Аналогічна ситуація простежується і з кримінальними правопорушеннями проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку: зменшення у 2020–2021 рр. змінилося раптовим збільшенням у 2022 р., загальна частка склала 17,1%, а кількісний показник 62127.

Зафіксовано збільшення у 2022 році кількості фактів посягання на територіальну цілісність і недоторканість України з 96 до 10487 випадків (зростання у 109,2 рази); державної зради – з 122 до 1957 (зростання у 16 раз); фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної

влади, зміни меж території або державного кордону України – з 27 до 246 (у 9,1 рази); дій, спрямованих на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади – з 63 до 118 (у 1,9 раз); диверсій – з 11 до 64 (у 6 раз); перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань – з 3 до 76 (25 раз); випадків шпигунства з 6 до 40 (у 6,7 раз). Крім того, Особливу частину Кримінального кодексу України було доповнено новими статтями: ст. 111-1 «Колабораційна діяльність» (у 2022 р. зареєстровано 3851 кримінальне правопорушення), ст. 111-2 «Пособництво державі-агресору» (у 2022 р. – 379 кримінальних правопорушень) та ст. 114-2 «Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану» (у 2022 р. – 202 кримінальні правопорушення) [3].

Кількість злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку збільшилась порівняно з 2021 роком у 246,7 разів та становила 62127 випадків. Так, було обліковано кримінальних правопорушень 60387 фактів порушення законів і звичаїв війни, у тому числі поєднаних з умисним вбивством – 6013. У зв'язку з соціальною обумовленістю, адже Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення кримінальної відповідальності за виго-

товлення та поширення забороненої інформаційної продукції» від 03.03.22 № 2110-IX, Особливу частину Кримінального кодексу України було доповнено ст. 436-2 «Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії російської федерації проти України, глорифікація її учасників». З середини березня по кінець 2022 року зареєстровано 1354 кримінальних правопорушень передбачених цією нормою [3].

Отже, як свідчать вище наведені дані окремих проявів злочинності протягом останніх трьох років (2020–2022 рр.), до широкомасштабної війни показники переважно мали тенденцію до зменшення, втім ситуація за 2022 р. ситуація суттєво змінилась – з багатьох видів кримінальних правопорушень статистичні дані в разі збільшились. Із врахуванням зазначеного, важливо мати розуміння, як запобігти та протидіяти кримінальним правопорушенням, зокрема й тим, які із широкомасштабним вторгненням РФ характеризуються стрімким зростанням (наприклад, це злочини проти основ національної безпеки, проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку та інші).

Варто констатувати, що в науковій літературі немає єдиної думки, щодо класифікації рівнів запобігання злочинності, однак, найбільш доцільною вважаємо наступну:

1) загальна профілактика, яка включає в себе як загальносоціальну, так і спеціально-кримінологічну профілактику злочинності;

2) індивідуальна профілактика, яка поділяється чотири рівні: рання профілактика; безпосередня профілактика; профілактика на етапі формування злочинної поведінки (пенітенціарна); профілактика рецидиву (постпенітенціарна) [4, с. 199].

Зокрема, одним з видів кримінальних правопорушень, які зазнали суттєвого збільшення є військові, і проблема порушень норм які регламентують поведінку військових є нагальною під час повномасштабної війни. На загальносоціальному рівні доцільним буде проведення заходів з правового виховання населення, задля прищеплення поваги до конституційних прав і свобод. У реаліях сьогодення вбачається доцільним проведення патріотичних заходів, адже страх

смерті, який є причиною частини військових злочинів, можливо побороти саме зосередженням уваги на важливості військового обов'язку, шани до Вітчизни, це ж допоможе і зменшити кількість колаборантів. Також потрібно проводити якісні програми адаптації осіб, які відбули покарання в місцях позбавлення волі, оскільки є висока ймовірність їхнього вербування державою-агресором, внаслідок чого вони можуть вчиняти різні кримінальні правопорушення проти України. Потрібно запобігати детермінантам, що сприяють правопорушенням, зокрема: покращувати матеріальне становище малозабезпечених верств населення, проводити виховні бесіди та своєчасно виявляти сім'ї з аморальним середовищем, що формують негативну поведінку та явну зневагу до суспільства та закону, знижувати вплив таких сімей на навколишній соціум та на один одного, крім того, проводити бесіди та роз'яснювати всі наслідки такої поведінки, зменшувати негативний вплив ЗМІ на формування свідомості населення, зокрема неповнолітніх, які є вразливою верствою населення, через формування їх свідомості, зокрема через показ сцен насилля, подекуди з порушеннями їх висвітлення на екранах, зокрема виявляючи явну насильницьку направленість, особливу увагу приділяючи діяльності каналів, які дуже часто транслюють сцени жорстокості та неприхованого насилля в прямому ефірі.

На спеціально-кримінологічному рівні важливим буде залучення громадських організацій, які будуть проводити профілактичні заходи, а також допомагати державі у різноманітних програмах. Яскравим прикладом залучення громадських організацій до профілактики правопорушень та здійснення державної політики засвідчують США, Організація «Street Low Incorporated», що надає активну допомогу у справі правового виховання громадян, внесла проблему людини в усі напрями своєї роботи й опублікувала підручник для середньої школи під назвою «Права людини для всіх» [5, с. 100]. Також активно розвивається стратегія суспільної поліцейської діяльності, її сутність: формування і розвиток партнерських стосунків між поліцією і громадою, її інститутами; органі-

зація «сусідського контролю» при консультаційній допомозі поліції. Основою цієї стратегії є ідеологема: головним завданням поліції є активна діяльність із попередження злочинів, а не реагування на дзвінки про надзвичайні події [5, с. 105]. Щодо впливу шкільного виховання, в Австрії, наприклад, існує закон «Громадянська освіта в школі», який передбачає виховання в австрійців демократичної свідомості, загальноєвропейського мислення, відкритості світу [5, с. 92]. Вважаємо даний досвід вартим уваги, який і Україні варто втілити в практичну площину закладів середньої освіти, оскільки це сприятиме критичному мисленню, патріотичному вихованню, проєвропейським поглядам та сповідуванню демократичним цінностям, власне, за які нині й бореться Україна. За доцільне вбачається посилення покарання за правопорушення, хоча не можна не погодитися з думкою, що страх перед покаранням не повинен бути основним засобом запобігання злочинності – він є одним з засобів, які в певній ситуації можуть досить якісно спрацювати, особливо коли особи бажають «законно» уникнути вчинення певних дій, або ж вважать свої дії такими, що виправдовують засоби. Зокрема щодо ч. 1 ст. 402 Кримінального кодексу України, адже за ст. 75 Кодексу можливим є звільнення від відбування покарання з випробуванням, чим можуть скористатися правопорушники, обійшовши закон «законно». Крім того, важливим є посилення контролю, зокрема у військових підрозділах, задля профілактики можливого почуття безкарності осіб, які зловживають своїми правами як командири, проведення різноманітних навчальних програм, акцій, з командирами, задля прищеплення пошани до своїх підлеглих можуть в цьому допомогти. Якісний підхід до відбору кадрів у ЗСУ, із врахуванням психологічних та моральних якостей кандидатів. Важливим є й пошук більшої допомоги, задля наближення перемоги, яка нівелює, певним чином, фактор військового впливу, зокрема роботу дипломатичного фронту із залучення іноземної допомоги.

На індивідуальному рівні достатньо важливим буде підвищення свідомості громадян, зокрема акцентування уваги на повідомленні

про підозрілу поведінку сусідів, перехожих, у правоохоронні органи, чому допоможуть різні інформаційні кампанії, з підвищення свідомості громадян, а також які збільшать довіру до правоохоронних органів та ефективності їх реагування. Створення індивідуальних планів корегування злочинної поведінки щодо військових частин, з яких надходить значна кількість скарг та в яких регулярно відбуваються правопорушення. За доцільне буде проведення періодичних моніторингових здоров'я, фізичного та морального, військовослужбовців, їх харчування, а також матеріально-технічного забезпечення окремих військових частин, підрозділів, зокрема така практика дозволить створити певний страх перед викриттям у осіб, що зажадали переступити закон, а також допоможе більш якісно бачити стан речей в армії.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити наступні висновки: спостерігається збільшення кримінальних правопорушень в Україні за 2020–2022 рр. Вагомим фактором впливу на криміногенну ситуацію в Україні стало масштабне збройне вторгнення російської федерації, яке розпочалося 24 лютого 2022 р. Питому вагу збільшення кримінальних правопорушень склали тяжкі та особливо тяжкі кримінальні правопорушення, серед яких злочини пов'язані з військовим вторгненням на територію держави та криміналізовані окремі діяння, шляхом внесення доповнень до Кримінального кодексу України. Цьому посприяли певні чинники: по-перше, повномасштабне вторгнення, а тому збільшилася кількість кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки, життя і здоров'я, статевої свободи, статевої недоторканності, власності, тощо. По-друге, важливою є демографічна складова зазначеної проблеми, адже кілька мільйонів українців є внутрішньо переміщеними особами, які зіштовхнулись з проблемами матеріально-побутового характеру, також необхідно відзначити, що внаслідок вторгнення, як потужного стресового фактору, певна частина співвітчизників отримала психологічну травму, внаслідок чого в них могли розвинути певні психічні розлади, а це може посприяти вчиненню правопорушень. Разом з цим, слід пам'ятати,

що значна частина правопорушень залишається поза увагою правоохоронних органів (латентна злочинність). Так, рятуючись від війни, певна частина людей залишила свої помешкання без нагляду, що є гарною умовою для вчинення різних правопорушень проти власності. Не володіючи інформацією про стан свого майна, про ситуацію в домоволодінні, власники не звертатимуться до правоохоронних органів, навіть, якщо стали жертвами кримінальних правопорушень. Також, хоча комендантські години подекуди стають на заваді вчинення деяких правопорушень, а часові обмеження з продажу алкогольних напоїв можуть зменшити кількість правопорушень, що вчиняються у стані алкогольного сп'яніння, все ж таки криміногенна ситуація

в країні залишається стабільно-напруженою. Втім, застосовуючи досвід міжнародних країн, покращуючи законодавство, посилюючи правову свідомість громадян та культуру, прищеплюючи з дитинства патріотизм – можна запобігти вчиненню більшості з правопорушень, крім того, покращення обороноздатності та якнайшвидша перемога покращать процеси, які відбуваються в країні, зокрема знизить криміногенну ситуацію. Разом з тим, аналіз кількісно-якісних показників злочинності за наступні облікові періоди, дослідження детермінант окремих видів кримінальних правопорушень, їх вплив на криміногенну ситуацію та розробка заходів запобігання – все це може стати предметом подальших нових наукових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Конституція України: Закон України 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 07.04.2023).
2. Кримінальний кодекс України: від 05.04.2001 року № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001, № 25–26, ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 07.04.2023).
3. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування: Статистична інформація за 2020–2022 рр. / Офіційний сайт Офісу Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення: 07.04.2023).
4. Кримінологія: підручник / О. М. Джужа, В. В. Василевич, В. В. Черней, С. С. Чернявський та ін. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В. В. Чернея ; за наук. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Джужі. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2020. 612 с.
5. Філософія правового виховання: навч. посіб. / А. П. Гетьман, О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань та ін.; за ред. А. П. Гетьмана, О. Г. Данильяна. 2-ге вид., допов. Харків: Право, 2014. 248 с.